

WUOLIJOIDEN MIEHET

Erkki Wuolijoki (2015) Niskavuoren henki. Viljapelloilta valkokankaalle. Hämeenlinna: Karisto Oy, 321 s.

Erkki Wuolijoen kirjoittama *Niskavuoren henki*. *Viljapelloilta valkokankaalle* esittelee *Niskavuori*-näytelmien innoituksena toimivan Wuolijoen suvun vaiheita. Hauholla sijainneen rusthollin kasvu vaikutusvaltaiseksi sukutilaksi ja tilan pirstoutuminen sodan jälkeen kerrotaan kirjassa kolminäytöksisenä sukukronikkana. Itse *Niskavuori*-näytelmät ja Hella Wuolijoki eivät astu kuvioihin ennen kolmatta näytöstä, mutta Hellan teosten takana vaikuttaneet ihmissuhdekuviot ja aikakauden muutokset ovat luettavissa sukukronikan lomasta.

Niskavuoren henki on perinteisempi sukuhistoriikki kuin sen nimi enteilee. Wuolijoen tilan tarinaa ei tarkastella näytelmien läpi, ja niskavuorelaisten henkilöhahmojen tunnistaminen sukulaisten joukosta vaatii hieman perehtymistä aiheeseen. Kirja olettaa lukijan jo tuntevan näytelmien yhteyden Wuolijoen sukuun mutta ei toisaalta ole kiinnostunut tarjoamaan syvempää analyysiä niiden välisestä suhteesta. Näytelmät ja erityisesti elokuvat jäävät sukutilan vaiheiden varjoon. Niiden suosion kestävyyttä tai syytä ei pohdita. Tästä syystä kirjan nimi johtaa lukijoita harhaan; se korostaa liikaa *Niskavuorta* eikä edes mainitse kirjan keskiössä tosiasiasa olevia Wuolijokia. Kun Erkki Wuolijoki vielä jaksaa korostaa todellisuuden ja fiktion välistä eroa, alkaa *Niskavuoren* asettaminen nimeen vaikuttaa markkinointipäätökseltä.

Kolmen näytöksen käyttäminen kirjan rytmityksessä ei ole ainoastaan viittaus *Niskavuori*-näytelmiin, vaan näytökset toimivat Wuolijoen tilan merkkipaaluja kuvastajina.

Ne kehystävät kolmen eri sukupolven suhdetta kartanoon ja painottavat eri aikakausien mukanaan tuomia haasteita. Ensimmäisessä näytöksessä Juho Erkinpoika Wuolijoki nostaa poikansa Juho Robertin kanssa vaatimattoman rusthollin yhdeksi paikkakunnan vaikutusvaltaisimmista tiloista. Toisessa Juho Robert tuo Wuolijoen tilan kukoistuskaudelle. Perheen vaikutusvalta politiikassa ja kulttuurielämässä vakauttaa suvun aseman suomalaisessa yhteiskunnassa. Juho Robertin konservatiiviset arvot joutuvat seuraavan sukupolven kyseenalaistamiksi, kun pojat Wäinö ja Sulo ottavat paikkansa kansanedustajina. Kolmannessa näytöksessä Hella Wuolijoki muovaa sukukronikan näytelmiksi, jotka jäävät elämään rusthollin vaikutusvallan himmetessä.

Sulo Wuolijoen vaimona sukuun saapunut Hella tutustui Wuolijoen rusthollin historiaan, joka muovautui hänen käsissään kertomuksiksi sukupolvien välisistä eroista ja murroksen partaalla olevasta maaseudusta. *Niskavuoren hengessä* Erkki Wuolijoki painottaa Hellan valikoivaa otetta kirjoittamiseen; näytelmien tarinat eivät toista todellisuutta suoraan. Ne lainaavat nimiä ja yksittäisiä tapahtumia suvun historiasta, mutta mitä pidemmälle ajassa Hella menee, sitä suurempia lainauksia niihin ilmaantuu. Ihmisten ja aiheiden yhdistely kuitenkin terävöittää aikakauden moraalinäkökulmia ja poliittisten aatteiden vastakkainasettelua. Juho Robertin ja hänen poikiensa välisten ajattelumallien erot voidaan nähdä heijastumina *Niskavuoren naisten* (1936) Aarnen valinnoissa. *Niskavuoren nuorena emännäs-*

sä (1940) esiintyvän Malviinan tarina ja *Niskavuoren Heta* (1950) taas tukeutuvat sukuhistoriaan yksityiskohtaisemmin.

Jos *Niskavuori*-näytelmät olivat ensisijaisesti tarinoita sukukartanon naisista, keskittyy *Niskavuoren henki* käsittelemään miesten asemaa. Kirjan selkärangan muodostaa kartanon kulkeutuminen isiltä pojille sekä Wuolijoen miesten kohoaminen yhteiskunnassa. Naiset jäävät kirjassa sivuosaan. He ovat arkea kannattelevia hahmoja, joiden harteilla on tilan pyörittäminen, kun miehet ovat poissa. Vahvatahtoiset naiset eivät pääse *Niskavuoren* tavoin vallan kahvaan. Kirja ei vähättele naisten työpanosta, mutta esimerkiksi isänsä Juho Robertin ja veljensä Wäinön puolesta tilan toimintaa valvoneen Tyynen tarinaan ei sukelta yhtä syväälle kuin veljien kansanedustajakausiin. Tähän painotukseen on varmaan vaikuttanut Wuolijoen kartanoa käsittelevät arkistotiedot; papereissa seisovat suvun miesten nimet.

Kolmen sukupolven tarinassa rustholli pitää vaikutusvaltansa läpi nälkävuosien, Suomen itsenäistymisen ja sotien. Wuolijoen sukuun mahtuu erilaisia poliittisia ajatusmaailmoja, jotka näkyvät tilan johtamisessa. Juho Robertin lasten keskuudessa muhivatkin erilaiset poliittiset aatteet, vaikka radikaalit ajatteluttavat – varsinkin tytärten kohdalla – pehmenivät ajan myötä. Wäinö kannusti työntekijöitään opiskelemaan ja liitti ajattelussaan suurtorpparit osaksi työväentaistelua. Veli Sulo joutui jopa punaisten vankileirille, kun taas sisarten keskuudessa nosti päätään vahva yrittäjähenki. Wuolijoen rusthollin vapaa ja monitahoinen aatteellinen ilmapiiri ja maaseudun rauha houkuttivat alusta asti niin poliittisia kuin taiteellisiakin vaikuttajia vierailuille. Tila toimikin näyttämönä erinäisille illanvietoil- le, joista toisissa Paavo Cajander suomensi ”Maamme”-laulua ja toisissa *Internationaaliin* tehtiin käännöstä Otto Wille Kuusisen johdolla.

Se ”Niskavuoren henki”, josta Erkki Wuolijoki kirjoittaa, on nähtävissä juuri maaseudulla tapahtuneissa rakennemuutoksissa ja kaupungistumisen mukanaan tuomissa mahdollisuuksissa. Wuolijoki esittelee työväen keskellä vallinnutta valtahierarkiaa, joka ei jättänyt paljon tilaa yhteiskunnassa nousemille. Koulutus ja koneellistuminen muuttivat elämää maalla ja avasivat erityisesti nuorille uusia polkuja. Nämä tarinat eivät näy aino-

astaan Hellan *Niskavuorissa*, vaan esimerkiksi Eine Valkjärven nousu Juurakon tilan tyttärestä oman kampaamon omistajaksi muuttuu Hellan käsissä tarinaksi *Juurakon Huldasta* (1937).

Hellan vaikutuksesta Wuolijokien jättämään henkiseen perintöön muistuttavat sukuarkistojen vierellä kulkevat huomautukset yhtäläisyyksistä *Niskavuoren* hahmojen tarinoihin. Näytelmät eivät *Niskavuoren hengen* nimestä huolimatta kuitenkaan nouse suureen osaan, ja elokuvat sivuutetaan muutamassa kappaleessa. Wuolijoen suvun esittely kattaa sukuun kaikki oksat, ja maatilain muutoksia kuvataan huolella, mutta samaa tarkkuutta ei noudateta Hella Wuolijoen teosten kohdalla. Niihin saavutaan kirjassa suhteellisen myöhään, ja ne jäävät pitkälti tiivistelmiksi näytelmien tapahtumista. Välillä ne jopa niputetaan yhteen, kuten *Niskavuoren naiset* ja *Niskavuoren leipä* (1939) -näytelmien kohdalla käy. Sukuhistorian kannalta kiinnostavan näkökulman aikansa hittinäytelmiin olisi antanut niiden kohtaama laajempi vastaanotto Wuolijoen suvussa, mikä nyt käydään nopeasti läpi.

Niskavuoren henki kulkee kirjana koko matkan hieman otsikkonsa vierestä. Wuolijoen suvun tarina on esitetty tarkasti, ja se taustoittaa monipuolisesti aikakautta, johon *Niskavuoret* sijoittuvat. Sen tarve vetää suoria linkejä *Niskavuori*-näytelmien ja sukuhistorian välille vaikuttaa kuitenkin ajoittain nimen mukanaan tuomalta velvoitteelta. Erkki Wuolijoki on kuitenkin saanut väkirikkaasta tarinasta sujuvasti eteenpäin kulkevan ja helposti lähestyttävän historiikin. Kirja tarjoaa aikakausikuvauksena lukijoilleen kattavan katsauksen suomalaisen yhteiskuntaan, mutta *Niskavuorista* kiinnostuneille se ei välttämättä anna uutta tietoa.

Emilia Koivumäki

HuK, Mediatutkimus, Turun yliopisto